

H. BAHADIR TÜRÖ • oban ve Kral

H. BAHADIR TÜRK 1979'da Adana'da doğdu. 2001 yılında Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümü'nde lisans eğitimini tamamladıktan sonra ODTÜ Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi anabilim dalında "Pierre Bourdieu'nün İdeoloji ve Söylem Tartışmalarına Katkısı" başlıklı teziyle yüksek lisans derecesi aldı. Doktorasını 2007'de Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Siyaset Bilimi anabilim dalında tamamladı. *Şirket ve Parti: Genç Parti ve "Yeni Siyaset"* çalışması 2008 yılında İletişim Yayınları tarafından yayımlandı. *Birikim ve Toplum ve Bilim* başta olmak üzere çeşitli dergi ve derlemelerde yayımlanmış yazıları bulunmaktadır. Çankaya Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde öğretim üyesidir.

İletişim Yayınları 1691 • Araştırma-İnceleme Dizisi 280

ISBN-13: 978-975-05-0986-5

© 2012 İletişim Yayıncılık A. Ş.

1. BASKI 2012, İstanbul

EDITÖR Tanıl Bora - Kerem Ünüvar

DIZI KAPAK TASARIMI Ümit Kıvanç

KAPAK Suat Aysu

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ ve *DİZİN* Burcu Tunakan

BASKI ve *CİLT* Sena Ofset · SERTİFİKA NO. 12064

Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi B Blok 6. Kat No. 4NB 7-9-11

Topkapı 34010 İstanbul Tel: 212.613 03 21

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 10721

Binbirdirek Meydanı Sokak İletişim Han No. 7 Cağaloğlu 34122 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

H. BAHADIR TÜRK

Çoban ve Kral

Siyasetnamelerde
İdeal Yönetici İmgesi

Anneme ve Babama...

İÇİNDEKİLER

Giriş	9
BİRİNCİ BÖLÜM	
<i>İdeal Hükümdarın İzinde</i>	23
Siyasetnamelerin genel yapısı.....	23
Siyasetnamelerde insan doğası.....	37
Siyasetnamelerde siyaset algısı ve yönetim teknolojileri.....	44
Siyasetnamelerde eril dil: Kadının konumu.....	61
Hükümdarın yansıması: Siyasetnamelerde ideal yönetici imgesi.....	77
İKİNCİ BÖLÜM	
<i>Hükmetme Dinamikleri</i>	115
Hükmetme dinamikleri: Adalet ve zulüm.....	115
“Çoban ve sürü”: Hükümdar ve tebaası.....	143
Hükümdarın gölgeleri: Hükümdar ve bürokratları.....	173
“İstişare ediniz”: Hükümdar ve danışmanları.....	189
Savaş ve siyaset: Siyaset olarak savaş.....	204
<i>Sonuç</i>	233
KAYNAKÇA.....	249
DİZİN.....	259

Giriş

“Avam rüyasının tâbiri başka, beylerinki ise başkadır; dikkat et.”

– YUSUF HAS HÂCİB, *Kutadgu Bilig*, 6024, Beyit

Jacques Derrida, son dönem çalışmalarından biri olan *Rogues*'in açılışını La Fontaine'in “Kurt ile Kuzu” masalıyla yapar:¹

Kim daha güçlüyse odur haklı;
İnanmayan dinlesin bu masalı.
Kuzunun biri su içiyormuş
Pırıl pırıl bir dereden.
Aç bir kurt çıkagelmiş yukardan,
Av peşinde besbelli.
– Vay, demiş öfkeyle;
Sen kim oluyorsun da,
Suyumu bulandırıyor sun benim?
Şimdi gösteririm ben sana.
– Aman efendim, demiş kuzu;
Kızmayın da bir bakın nerdeyim.
Ben nasıl bulandırırım suyunuzu,
Akıntı benden yana.

1 Bkz. Jacques Derrida, *Rogues: Two Essays on Reason*, çev. P. A. Brault & M. Naas, Stanford University Press, California, 2005, s. X.

Siz yukardasınız.
Ben yirmi adım aşığında.
– Onu bunu bilmem, demiş canavar;
Bulandırıyorsun işte, o kadar.
Hem dahası var, hımbıl:
Sen bana küfretmişsin geçen yıl.
– Nasıl olur Devletlim, demiş kuzu;
Geçen yıl dünyada yoktum;
Süt kuzusuyum baksanıza.
– Sen değilsen kardeşindir, ukala.
– Kardeşim yok ki küfretsin size.
– Seninkilerden biridir öyleyse;
İşiniz gücünüz beni çekiştirmek,
Çobanlarımız, köpeklerinize birleşerek.
Hepsini anlattılar bana.
Size artık haddinizi bildirmeli,
Deyip kesmiş devletli;
Kaptığı gibi kuzuyu ormana
Ve orada
Görmüş hesabını güzelce;
Danıştay, yargıtayı hepsi içinde.²

Derrida'nın egemenin mantığına ve egemenlik nosyonunun paradokslarla dolu yapısına atıfta bulunduğu çalışmasını bundan daha iyi özetleyen bir hikaye bulunamazdı herhalde. Siyaset, kadim zamanlardan bu yana yönetme biçimlerinin, yapılarının, tekniklerinin hikayesini anlatır bize. Burada, hiç şüphesiz, ayrıcalıklı bir konumu haiz olan en genel haliyle egemen olandır. Egemenin kusursuz ya da en azından kusursuza yakın bir yönetimi nasıl tesis edeceği, bu amaç doğrultusunda hangi araçlara sahip olacağı, gücünün sınırlandırılıp sınırlandırılmayacağı, kararlarının denetlenip denetleneme-

2 Bkz. Jean de la Fontaine, *Masallar*, çev. S. Eyüboğlu, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2010, s. 23-24.

yeceği, iktidarı tehlikeye düşmesin diye nasıl hareket etmesi gerektiği, ülke kaynaklarını nasıl ve ne ölçüde kullanıp seferber edeceği ve kitlenin konumu gibi pek çok sorun siyasal olanın doğasına içkindir. Platon'un, Aristo'nun, Ortaçağ siyasal düşüncesi içindeki figürlerin, Jean Bodin'in, Thomas Hobbes'in, John Locke'un, Jean Jacques Rouessau'nun, John Stuart Mill'in, Karl Marx'ın, Mikhail Bakunin'in, Rawls'ın, Nozick'in ya da Frankfurt Okulu teorisyenlerinin, günümüzde Jean Luc Nancy, Jacques Ranciere ya da Giorgio Agamben'in sözü edilen bu sorunları anlama ve açıklama biçimleri sayısız noktada örtüşür, sayısız noktada birbirinden uzaklaşır ve kendilerine has uzlaşmazlık alanları oluştururlar.

Bu kitabın konusu Doğu, daha spesifik olarak belirtmek gerekirse, İslam medeniyeti içinde, sadece bu medeniyete özgü olmayan, ancak bu medeniyet içindeki örnekleri ile özgül kimi karakteristikleri bünyesinde barındıran bir tür olarak siyasetnameler ve siyasetnamelerdeki ideal hükümdar imgesi. Çalışma, önce kısaca siyasetnamelerin türsel ve yapısal özelliklerine değiniyor ve siyasetnamelerde karşımıza çıktığı haliyle insan doğası, siyaset algısı, eril dil gibi temalar üzerinden siyasetnameler ile ilgili olarak okura genel bir tasvir edici çerçeve sunmaya çalışıyor. Takip eden bölümlerde ise siyasetnamelerde tartışıldığı haliyle ideal bir hükümdarın temel özellikleri nelerdir, siyasetin ve siyasal olanın tahayyülünde belirleyici dinamikler hangileridir, hükümdar ve tebaası, kitle ve lider arasındaki ilişki nasıl resmedilmiş ve idealize edilmiştir, hükmetme dinamikleri içinde hükümdarın gölgelerinin, ezcümle vezirler ve diğer bürokratların konumu nedir, söz konusu siyasal manzara içinde danışma mekanizması ne ölçüde ve dahası neden önemlidir, bu siyasal perspektiften bakıldığında dost ve düşman nosyonları nasıl kurgulanmış, savaş kavramına bakış nasıl şekillenmiştir gibi sorular ele alınıyor.